

DOĞAN ŞAFK POLAT, ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE: BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN İŞLEVİ, YETENEĞİ VE SINIRLARI

(Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2022)

CEYDA KURT

Yüksek Lisans Öğrencisi, Hitit Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
ceydakurt.2@outlook.com
ORCID: 0000-0003-2979-6586

Makale Türü/Article Types

Kitap Değerlendirmesi/Book Review

Geliş Tarihi/Received

6 Mayıs 2022/6 May 2022

Kabul Tarihi/Accepted

10 Haziran 2022 / 10 June 2022

Yayın Tarihi/Published

30 Haziran 2022 / 30 Haziran 2022

Terörizm, günümüzde küreselleşmenin getirmiş olduğu etkiyle birlikte uluslararası gündemi en çok meşgul eden konulardan biri haline gelmiştir. Başta şiddet olayları olmak üzere kitleleri hedef alan çeşitli terör eylemleri günümüz toplumlarında büyük sorunlara yol açmıştır. Bu çalışmada kritik edeceğimiz “Uluslararası Terörizmle Mücadele: Birleşmiş Milletlerin İşlevi, Yeteneği ve Sınırları” adlı kitap, terörizmin küresel bir sorun haline dönüşmüş olduğuna dikkat çekmekte ve sorunun uluslararası işbirliğine dayalı olarak çözümüne dair gerekliliğin altını çizmektedir. Nobel Yayınları tarafından 2020’de birinci baskısı neşredilen kitap beş bölümden oluşmaktadır. Kitap, ağırlıklı olarak Birleşmiş Milletlerin (BM) terörizm ile mücadele stratejisinin yeterli olup olmadığı konusu üzerine yoğunlaşmaktadır.

Kitabın “Uluslararası Terörizm ile Mücadele” başlığını taşıyan birinci bölümünde terörizmin tanımı, sınıflandırılması, uluslararası boyut kazanması ve terörle mücadele yaklaşımları üzerinde durulmaktadır (s.11- 30). Terörizm, her ne kadar eski çağlardan beri insanlığın ortak sorunu olsa da 1930’lu yıllara gelindiğinde totaliter devletlerin yönetimindeki diktatör liderlerin halklarına karşı uyguladığı bastırma eylemleri de terörizm kapsamına alınırken Vladimir Lenin, Joseph Stalin, Mao Tse Tung ve Adolph Hitler devlet teröristi olarak nitelendirilmişlerdir. Terörizmin uluslararası bir suç olarak tanımlanması 1934- 1937 yılları arasında Milletler Cemiyeti (MC) çatısı altında bir grup uzmanın hazırladığı rapor ile olmuştur. Yazar, terörizmi “ülke içi” ve “ülke dışı” terör olmak üzere iki grup altında incelemiş ve küreselleşme sürecinin yarattığı siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan küresel terörizm kavramının terör örgütlerine destek olan devletler ile ilişkilerinin kesilmediği sürece uzun yıllar devam edeceği değerlendirmesinde bulunmuştur (s.28). Terör sorununun çözümünde uluslararası antlaşmaların yeri bu bölümde üzerinde durulan konular arasındadır (s.36- 49). 1960’lı yıllarda artan Neo-Marksist ve devrimci hareketler ve Cezayir’in Fransa’dan bağımsızlığını kazanma sürecinde terörün geçerli yol olarak görülmeye başlanmasıyla IRA ve ETA gibi hareketler güç kazanmıştır.

Yazar bu noktada 1963- 2014 yılları arasında doğrudan ya da içerisinde terör eylemleri ile ilgili hükümlerin yer aldığı on dört terörizmle mücadele sözleşmesi ve protokolünün imza edildiğine dikkat çekmiştir. Bu yıllar arasında Orta Doğu Savaşında Arapların yenilmesiyle Filistinlilerin terör eylemlerine hız verdiği görülmektedir. 11 Eylül 2001’de Dünya Ticaret Merkezi’ne ve Pentagon’a gerçekleştirilen saldırılar sonrasında terörizm en üst seviyeye ulaşmıştır. 1963-2014 yılları arasında sözleşmelere taraf olan devletlerin terörizmle mücadelede “ortak mücadele” stratejisi öne çıkmaktadır (s. 52- 56).

Kitabın “Uluslararası Terörizm İle Mücadelede BM’nin Rolü” başlıklı ikinci bölümünde küresel bir örgüt olarak BM’nin uluslararası sorunlardaki rolü üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde BM’nin tanımı ve örgüt yapısı ele alınarak uluslararası sorunların çözümünde örgütün üstlendiği inisiyatif ve bağlayıcı kararların uluslararası dayanışmanın sağlanmasındaki önemine yer verilmiştir. Devletlerin üzerinde ortak bir uzlaşya vardıkları 2006 tarihli “Küresel Terörle Mücadele Stratejisi”nin önemi yazarın üzerinde durduğu konular arasındadır. BM’nin terörizm ile mücadele için oluşturduğu birimler ve görevleri bu bölümün öne çıkan konuları arasındadır (s. 60- 91). Ayrıca, BM’nin mevcut yapısının terörizmle mücadelede yeterli olup olmadığı yazar tarafından genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur (s. 92).

Kitabın, “BM Örgütünün Hazırlamış Olduğu Terörizm Sözleşmeleri” başlıklı üçüncü bölümü örgütün terörizme dair hazırladığı sözleşme ve protokolleri kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Uluslararası terörizm ile ilgili 1963’den günümüze kadar on dört adet sözleşme ve protokol hazırlanmıştır (s. 102- 130). Yazar bu kapsamda hazırlanan sözleşme ve protokollerin hazırlanış süreci üzerinde durarak ortaya çıkan metinlerin onaylanma ve uygulanma aşamalarında karşılaşılan güçlükler dikkat çekmektedir. Bilhassa uygulanması taraf devletlerin inisiyatifine bırakılan hükümlerin uygulanıp uygulanmadığının takibinin yapılmasında aksaklıkların ortaya çıkması yazarın üzerinde durduğu önemli konular arasındadır (s. 146- 159). Dolayısıyla sözleşme ve protokollerin uygulamaya konulmasından kaynaklanan sorunlar terörizm ile mücadelede küresel işbirliğini sekteye uğratan önemli hususlar arasında görülmektedir.

BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi’nin terörizme bakışı kitabın “Uluslararası Terörizmle Mücadelede BM Örgütünün Ana Organlarının Kararlarını İncelenmesi” başlıklı bölümünde kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. BM Genel Kurulu’nun aldığı tüm kararlar uluslararası terörizmi “önleme” amacını gütmektedir. Genel kurulun terörizm ile mücadelede öne çıkan stratejileri uluslararası hukukun geliştirilmesi, terörizmi önlemeye yönelik sözleşme ve protokoller hazırlanması ve üye devletlerin hazırlanan metinlerde taraf olmalarına dair adım atması şeklinde kendisini göstermektedir. Yazar, Genel Kurul kararlarının bağlayıcı nitelikli olmayışının ciddi bir eksiklik olduğuna dikkat çekmektedir. Nitekim BM’nin kararlarının bağlayıcı bir nitelik kazanmasına yönelik çalışmalar sürmektedir. Dolayısıyla Genel Kurul’da belirli bir terör olayına yoğunlaşmak yerine terörizmin genel bir sorun olarak ele alındığını görmekteyiz (s. 155-193).

BM Güvenlik Konseyi’nin terörizme yönelik yaklaşımı bu bölümün üzerinde durulan diğer önemli konusudur. Güvenlik Konseyi’nin amaç ve kapsamından hareketle terörizm ile mücadelede kendisinden beklenen politikalar yazarın üzerinde durduğu konular arasındadır. Yazar, terörizm ile mücadelede BM Güvenlik Konseyi ve Genel Kurulu’nu karşılaştırmalı bir şekilde ele almıştır. Bilhassa Güvenlik Konseyi’nin terörizm ile mücadelede niçin zayıf kaldığına dair değerlendirmeler dikkat çekicidir (s. 193- 202). Öte yandan Güvenlik Konseyi’nin aldığı kararların uluslararası terörizm ile mücadelede önemli bir yer tutmaktadır. Yazar bu bölümde Güvenlik Konseyi’nin aldığı kararları dört ana grupta incelemiştir. Güvenlik Konseyi’nde 1989’dan 2014’e kadar geçen süreçte 52 karar alınmıştır. Terör eylemlerinin kınanması, terörizmle mücadelede tüm devletleri bağlayıcı yükümlülüklerin yerine getirilmesinin sağlanması, devletlerin terörizm ile mücadele kapasitelerinin artırılması ve yaptırım uygulanması bu kararlar içerisinde ortak amaçlar olarak öne çıkmaktadır (s. 202- 230).

Kitabın “BM’nin Uluslararası Terörizmle Mücadelesinde Tespit Edilen Eksiklikler ve Çözüm Önerileri” başlıklı beşinci ve son bölümü uluslararası terörizm ile mücadelede karşılaşılan güçlükler ve bu güçlükler karşısında devletlerin alması gereken sorumlulukların ne olduğu ve BM’nin uluslararası terörizm ile mücadelede başarılı olabilmesi için alması gereken sorumluluklar üzerinde genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir (s. 235- 259). Yazar, terörizm ile mücadelede devletlerin bireysel sorumlulukların yetersiz kaldığına dikkat çekmektedir. Bu nedenle terörizm ile mücadele için etkin bir küresel çözüm gerekli görülmektedir. Bu noktada BM’nin alması gereken sorumluluklar önem kazanmaktadır. BM’nin terörizm ile mücadelede başarılı kabul edilebilmesi için “uluslararası terörizm tanımının ortaya koyulması zaruri bir öneme sahiptir. Bilhassa üye devletlerin bu tanım üzerinde taraf olmaları terörizm ile mücadelede güçlü bir uzlaşya için gereklidir. Öte yandan Güvenlik Konseyi’nde beş daimi üyenin veto hakkına sahip olması BM’nin “üye devletlerin eşitliği” ilkesine ters bir durum ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla uluslararası terörizm ile mücadelede BM’nin mücadeleyi sekteye uğratacak hukuki durumları aşması diğer bir ifade ile kendini çağın gerekliliklerine uygun olarak yenilemesi yazarın dikkat çektiği yapısal konular arasındadır (s. 235- 268).

Sonuç olarak uluslararası terörizm ve BM’nin bu bağlamdaki konumu, işlevi ve sınırları kitabın genel çerçevesini oluşturmaktadır. Bu yönüyle kitap yalnızca akademik alanda değil konuya ilgi duyan araştırmacı

ve okuyucuların da başvurabilecekleri bir kapsama sahiptir. Kitap gerek yazarın açık ve yalın üslubu gerekse de takip edilen metodolojinin konu ile uyumluluğu ile uluslararası örgütler alanında dikkate değer bir çalışma olarak öne çıkmaktadır. Yazarın konuları “örnek olay” üzerinden açıklaması kitaba akıcı bir nitelik kazandırmıştır. Öte yandan çalışmada uluslararası örgütlerin “terör” ile mücadelede izledikleri strateji ve politikaların devletler üzerinde bağlayıcılığının tarihsel örneklerle işlenmesi dikkat çekicidir. Benzer şekilde çalışmada terör ile mücadelede ortaya çıkan sorunlar karşısında devletlerin ve kurumların üzerine düşen sorumluluklara yer verilmiş ve terör ile mücadelenin başarılı olabilmesi için çözüm önerileri getirmiştir. Bu yönü ile çalışmanın alan yazımına katkı sağladığını ifade edebiliriz. Günümüzde toplumların sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ve hukuki yapılarını tehdit eden terörizm kavramı gün geçtikçe artan bir öneme sahiptir. Bu nedenle bireyden devlete, devletten uluslararası örgütlere kadar geniş bir sorumluluk alanı ortaya çıkmaktadır. Bilhassa uluslararası örgütlerin caydırıcı ve önleyici stratejilerinin devletleri bağlayıcı kararlar ile desteklendiği bir hukuki yapının öne çıkması bu bağlamda önem kazanmaktadır. Dünya barışını tehdit eden terörizmin yalnızca teröre maruz kalan devletlerin değil tüm insanlığın ortak mağduriyetine yol açtığı gerçeğinin evrensel bir değer haline gelmesi ise artık bir temenniden öte bir gereklilik haline gelmiştir.